

Retsudvalgets og Kulturdvalgets fælles høring om medieansvar

Det er åbenbart, at der er brug for en stramning omkring medieansvaret. At vi sidder her - med udgangspunkt i et ønske fra alle folketingets partier - kan dårligt kaldes udemokratisk.

Det svækker ikke sagen, at otte ud af ti voksne danskere - iflg. en Yougov-undersøgelse, der ikke har fået meget omtale - støtter tanken.

Så en stramning af praksis er uomgængelig, det være sig med hensyn til tidsfrister, adgang til at klage, og sanktioner ved overtrædelse.

Men det er helt afgørende for den pressefrihed, som er en af grundpillerne i et åbent, demokratisk samfund, at vi undgår enhver statslig regulering af mediernes indhold.

Så varetagelse af medieansvaret bør fortsat være forankret hos medierne, forvaltes af medierne og baseret på vejledende regler for god medieskik udarbejdet af medierne.

Disse regler kan godt skærpes, f.eks. med hensyn til udeladelse af kendt, relevant information, der svækker eller nuancerer en kritisk historie. En mediehistories indhold kan godt være, som reglerne siger, være "korrekt og hurtig", men alligevel skævvridende på grund af udeladelse af kendt information.

Dog er spillerummet for pressenævnet stort, og vi har også set nævnet udtale kritik for udeladelse, så en skærpelse af reglerne er ikke strengt nødvendig - tingene kan klares med en tilpasset praksis i nævnet.

Men egentlig forekommer drøftelse af pressenævnets praksis og de vejledende regler mig kun at være toppen af isbjerget.

Når en sag har en størrelse og en karakter, der giver anledning til påtale og korrektion, er det pr. definition for sent. Skaden er sket og kan kun delvist rettes op, uanset hvor stort og tydeligt en korrektion slås op.

Jeg tror at medierne for at styrke troværdighed og respekt skal rendyrke en måde at arbejde på, der tilsigter - og i endnu højere grad end i dag opnår - at der ikke skabes basis for sager, hvoraf en lille del når frem til pressenævnet.

Jeg tillægger ikke medierne nogen form for dårlig hensigt. Aktualiseringen af problemet er ikke mediernes ansvar, men skyldes en samfundsudvikling, som medierne er en del af.

Vi har haft massemedier i mere end 300 år og en grundlovssikret ytringsfrihed i mere end 160 år. Først i løbet af de sidste 20-30 år har samfund, politik og meningsdannelse udviklet sig på en måde, så medieomtale i sig selv kan få afgørende betydning for både enkeltpersoner, organisationer og virksomheder.

For en generation siden kunne forkert eller selektivt fordrejet omtale sjældent få andre konsekvenser end forbigående surhed hos den ramte - dagen efter blev der alligevel pakket fisk ind i den nu gamle avis. I dag kan effekten være fatal.

Alle kan, for næsten at citere en medieoverskrift, "fældes af medierne" - og det helt uanset hvad de pågældende måtte have gjort eller ikke gjort.

Det er alene et spørgsmål om hvor hurtigt en politisk og opinionsmæssig stemning bygges op og når kritisk masse, så nogen føler sig foranlediget til at handle. Hvorvidt de pågældende "er skyldige" spiller ingen rolle, og interesserer som regel ingen, når først offerhandlingen er sket.

På lidt uhyggelig vis minder det om et middelalderssamfunds henrettelser på torvet lørdag formiddag efter sporadisk rettergang - det tilfredsstillende et glubsk folkedyb og skabte ro på bagsmækken, mente man dengang.

Naturligvis vil og skal kritisk journalistik forsat skulle kunne medføre at ledere i politik eller erhvervsliv væltes af tronen.

Men det bør aldrig blive målet for at journalistik at få en person detroniseret - og heller ikke målestok for om journalistikken var god.

Den kritiske journalistiks mål er at påvise samfundsmæssige problemer og uregelmæssigheder, der for fælleskabets skyld skal løses. Det handler om bolden, ikke manden.

Det er som sagt ikke mediernes skyld at de i dag spiller en så afgørende rolle, at menneskers og institutioners skæbne først og fremmest kan være helt afhængig af hvordan de lige nu og her - via medierne - fremstilles for og opfattes i offentligheden, herunder politikere.

Men når nu medierne de facto spiller en så afgørende rolle i det moderne samfunds ageren, følger et tilsvarende forøget ansvar.

Det forstærkes yderligere af den seneste udvikling hvor nyheder, korrekte som ukorrekte, lynhurtigt spredes over nettet - og forbliver på nettet.

Et eksempel: En avis bragte i slutningen af marts en opsigtsvækkende historie om at 6.000 babyer og børn får ordineret i alt 245.000 sovepiller om året.

En så oprørende historie spredte sig naturligvis hurtigt og blev citeret vidt og bredt - uden efterkontrol af om den nu holdt.

Historien var forkert, og ti dage efter offentliggørelsen dementerede den avis, der første havde bragt historien.

Hvis man i dag, en måned efter, googler på "børn tager farlige sovepiller" får man 10 hits. De syv linker eller henviser til den forkerte historie - inklusive ophavsmediet selv, der er nr.2 med link til den oprindelige, forkerte historie. Der er ingen link til dementiet. Tre andre medier ud af de 10 links fortæller at der er tale om en fejl.

Går man ind på ophavsavisens egen hjemmeside og søger på "sovepiller", får man den oprindelige, forkerte historie fra 30. marts - og ingen form for henvisning til det senere dementi.

Medierne forventes at bidrage til at vi har en velinformeret befolkning, der på oplyst grundlag kan deltage i debatten og øve demokratisk indflydelse.

Det eksempel, som jeg netop har nævnt, bidrager til det stik modsatte - og den effekt er blivende, uanset at der er dementeret i den avis, der startede historien.

SÅ: ja, vi skal have et fornuftigt, mediedrevet ankesystem med behørigt afskrækkende sanktioner og oprejsning af krænkede osv. - men det er et langt større problem, at forkerte historier opstår og søsættes.

Sagen om sovepillerne og tilsvarende historier når ikke pressenævnet. Men det spiller heller ingen rolle. Skaden er sket, her med folkeoplysningen som den tilskadekomne - og skaden består på nettet hvem ved hvor længe.

Derfor: vi er i en udvikling, der kalder på en endnu bedre mediepraksis.

Vi har brug for mediernes helt nødvendige opgave med at holde øje med samfundets sundhed i både dets politiske, det organisatoriske og dets erhvervsmæssige kroge. Men det skal ske uden at basere sig på nogen form for gradbøjning af reglerne for god presseskik.

Og naturligvis kan det lade sig gøre - intet i journalistikkens grundlærebøger og -doktriner tager udgangspunkt i noget som helst andet.

Det svære er at holde denne fane højt midt i en hård konkurrence om opmærksomhed og brugere - men hvis ikke den holdes højt, risikerer medierne på lang sigt at undergrave deres eksistensberettigelse.

Uanset hvor højt fanen holdes, kan fejl ske. Så der bestemte brug for et system, der tager affære når nogen svigter og skaden er sket.

Det må gerne være på markant måde, både med hensyn til oprejsning, hvis nogen ved en fejl hænges ud og med hensyn til præventiv effekt.

Det forekommer mig, at medierne som helhed kun kan vinde ved en klart strammere praksis. Ingen forsvarer mig bekendt brud på de presseetiske regler, og det fremhæves ofte fra medierne, at de fleste medier ønsker at agere upåklageligt og oftest også gør det.

I så fald bør det vel også være i dette flertals interesse, at overtrædelser håndteres på en måde, der viser at dette er altså virkeligt uønsket adfærd.

Men - det kan ikke gentages nok - 100 % afkoblet fra enhver statslig indblanding på det konkrete niveau; vi skal ikke have ungarske tilstande.

Noget andet er udfordringen fra alt, hvad der reelt fungerer som medier på internettet uden at deklarerer sig som sådan og uden at være underlagt reglerne om god presseskik.

I det eksempel, jeg nævnte før med sovepillerne, er de fleste ud af de syv netsteder, der stadig leverer den forkerte historie, nogle, der falder uden for medieansvarsreglerne som de er i dag.

Dette hul bør lukkes. Men selv med det gjort, vil forkerte historier i dagens medieverden lynhurtigt brede sig, og det understreger igen behovet for, at den vigtigste bestræbelse af alle er at modvirke, at forkerte historier overhovedet publiceres og udbredes.

Her kan et pressenævn og vejledende presseetiske regler suppleres med mediernes egne etiske standarder - gerne som troværdighedslabels med et veldefineret indhold, som de forpligter sig på. F.eks. om kilder får lov at se og kommentere egne citater og konteksten, som citaterne anvendes i, før publicering.

Eller forpligtelse til transparens - hvorfor skal medier i grunden ikke leve op til samme transparenskrav som f.eks. forskning? Med internettet er det jo en smal sag at gøre den research, som historierne baseres på, og de interviews, som der plukket citater fra, tilgængelige in extenso for brugerne.

Mulighederne er mange. Uanset hvor godt de udnyttes, vil vi aldrig kunne få et 100 % fejlsikkert system - men vi kan komme langt i bestræbelsen på det.

Jens Otto Kjær Hansen

Rektor, Danmarks Medie- og Journalisthøjskole